

УДК 339.132.2

РОЛЬ І ФУНКЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КРАЇНИ

Є.В. Лазарева, д.е.н., доцент

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Одеса, Україна

Головним важелем переорієнтації економіки України на створення власної національної інноваційної системи (НІС) є державна інноваційна політика, яка спирається на найбільш ефективні компоненти – інституційне середовище, яке спрямоване на зародження, реалізацію (в матеріальній і нематеріальній формах) і комерціалізацію наукових, науково-технічних ідей в інноваційний продукт, продукцію і послуги. Таке середовище визначають терміном – інфраструктура, що створює умови для розширення конкуренції на базі інновацій, ефективного використання потенціалу природних, матеріальних, трудових, фінансових, ринкових, інформаційних ресурсів, захисту інтелектуальної власності і технологічних нововведень спроможне поєднати інноваційну пропозицію і попит, інтереси споживачів в новаціях та розробників в реалізації їх пропозицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Характеристики інфраструктури щодо інноваційної моделі економіки відображені у роботах багатьох вітчизняних дослідників: Амоші О.І., Благонравина М., Геєця В.М., Мазура О.А., Семиноженко В.П., Соловійова В.П., Федулової Л.І., Якубовського М.О., Чумаченко М.Г., Шингура М.В., ін., але досі не існує єдиної точки зору не тільки на її роль в економіці, а й до різних організаційно-управлінських форм її побудови. Під інноваційною інфраструктурою більшість з дослідників розуміють різні прояви інноваційного підприємництва:

- технопарки;
- технополіси;
- бізнес-інкубатори;
- венчурні фірми;
- інженерні центри, тощо.

Тобто визначальною інституційною умовою інтеграції компонентів національної інноваційної системи є створення структур підтримки і стимулювання інноваційної діяльності.

Незважаючи на те, що даній темі присвячено велику кількість наукових праць, на сьогодні питання ролі та функцій окремих елементів, що мають входити до інноваційної інфраструктури в Україні, залишаються не достатньо висвітленими. Це актуально і для головного елементу циклу «наука – виробництво», яким є технопарк.

Лазарева Є.В. Роль і функції технологічних парків у формуванні інноваційної інфраструктури країни

У статті розглянуто поняття інноваційна інфраструктура, роль і основні функції технологічних парків, як елементів цієї інфраструктури, запропоновано ряд заходів щодо їх розвитку.

Ключові слова: інноваційна інфраструктура, елементи, технологічні парки, функції

Lazareva E.V. Role and functions of technological parks in forming to the innovative infrastructure of country

В статье рассмотрено понятие инновационная инфраструктура, роль и основные функции технологических парков, как элементов этой инфраструктуры, предложены ряд мероприятий по их развитию.

Ключевые слова: инновационная инфраструктура, элементы, технологический парк, функции

Lazareva E.V. Role and functions of technological parks in forming to the innovative infrastructure of country

In the article a concept is considered innovative infrastructure, role and basic functions of technological parks, as elements of this infrastructure, the row of measures is offered on their development.

Keywords: innovative infrastructure, elements, technological park, functions

Метою статті є виокремлення ролі та функцій технологічних парків в системі складових інноваційної інфраструктури країни.

Виклад основного матеріалу

У ст. 1 закону України «Про інноваційну діяльність» визначено, що: «інноваційна інфраструктура – це сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні, тощо)» а технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, венчурні фірми, інженерні центри (відповідно закону) – це «інноваційні підприємства, тобто «підприємство (об'єднання підприємств), яке розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% його загального обсягу продукції і (або) послуг» [1].

Ці два визначення не суперечать один одному, тому, що інноваційні бізнес-структури можуть існувати в організаційних формах: технопарків, технополісів, бізнес-інкубаторів, інших і виконувати різні функції, а саме:

- надавати підтримку малим і середнім підприємствам у вигляді послуг інформаційного, правового, фінансового, соціального, освітнього, ринкового характеру й сприяти взаємодії наукових і підприємницьких структур;
- функціонувати як асоційовані організації в межах яких суб'єкти господарювання можуть виконувати різні види інноваційної діяльності: від пропозицій ідей, проведення досліджень до впровадження і комерціалізації інновацій з використанням інформаційних, юридичних, фінансових, експертних, адміністративних, інших послуг щодо нововведень;
- забезпечувати ефективне завершення інноваційного процесу і сприяти ринковій привабливості сегментів, на які вийде новий продукт, продукція, технологія;
- концентрувати зусилля розробників інновацій і підприємців на проривних технологіях та впровадженні їх в окремих видах економічної діяльності або групах взаємопов'язаних видів економічної діяльності.

У Концепції Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки» визначення інноваційної інфраструктури за суттю не змінено, а у перелік послуг додано трансфер технологій [2]. В цьому документі названо «...щонайменше чотири системні проблеми, які стримують інноваційну діяльність в Україні. По-перше, державне управління інноваційною діяльністю здійснюється без чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку, побудованого державного менеджменту її реалізації, послідовної та виваженої зовнішньої та вну-

трішньої економічної політики. По-друге, в Україні ще не завершилися процеси перерозподілу власності шляхом приватизації, які об'єктивно пов'язані, зокрема, з банкрутством окремих підприємств чи навіть галузей. По-третє, світовий ринок високотехнологічних товарів і послуг вже сформований. Україна, як його суб'єкт, має відвойовувати та підтримувати на ньому свою присутність. І, по-четверте, варто зазначити, що державне управління інноваційною діяльністю традиційно тяжіє до галузевих принципів, в той час, як необхідно системно і послідовно впроваджувати функціональні принципи».

З нашої точки зору, інноваційна інфраструктура – це сукупність взаємопов'язаних функціональних підсистем національної інноваційної системи економічного, нормативно-правового, організаційно-структурного характеру, які безпосередньо забезпечують умови реалізації, підтримки і стимулювання інноваційного процесу господарюючим суб'єктам з урахуванням принципів економічної ефективності та інтересів споживачів в новаціях. Авторське бачення концептуальної моделі функціональних підсистем інноваційної інфраструктури наведено на рис. 1.

Слід зазначити, що на сьогодні в нашій країні інноваційна інфраструктура розвинена не достатньо, сформовані та функціонують лише окремі її елементи: так, в регіонах України, станом на 01.01.2013 р., діяли 46 технопарків, 531 бізнес-центр, 76 бізнес-інкубаторів, 535 лізингових центрів, 3964 небанківські фінансово-кредитні установи, 242 фонди підтримки підприємництва 3031 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 3902 інформаційно-консультативні установи [3].

Серед найважливіших напрямків створення інноваційної інфраструктури країни для подальшої реалізації національної інноваційної політики виокремлюють формування технопарків (технологічних, індустріальних, наукових тощо), ефективне функціонування яких сприяє стимулюванню економічного розвитку країни в цілому та її окремих регіонів.

Під технологічним парком розуміють суб'єкт господарської діяльності, який включає промислові підприємства, наукові установи і наукововиробничі фірми, які експлуатують єдині об'єкти інфраструктури, це певний територіально-виробничий утвір, побудований на взаємодії двох комплексів - інфраструктурного, що забезпечує послуги, і виробничого, до якого входять підприємства-користувачі цих послуг.

Ефективне функціонування технопарків забезпечує країні розвиток новітніх технологічних укладів, сприяє переходу до постіндустріального типу розвитку. Залежно від рівня розвиненості інноваційної інфраструктури в регіоні технопарк може планувати форми і методи взаємодії структурних одиниць як всередині технопарку, так і з такими суб'єктами інноваційної інфраструктури регіону як: самостійні інноваційні центри, бізнес-інкубатори, технополіси, консалтингові та нав-

чальні фірми, центри підтримки інноваційного підприємництва та ін. Взаємодія структурних одиниць в рамках технопарку визначається типами цих структур.

Звичайно в структурі технопарку представлені інноваційно-технологічний, навчальний, консультативний, інформаційний, маркетинговий центри, промислова зона. Кожен з центрів технопарку надає спеціалізований набір послуг, наприклад,

послуги з перепідготовки фахівців, пошуку і надання інформації за певною технологією, юридичні консультації. Як вже зазначалося, до складу технопарку в якості його окремого структурного елементу може входити бізнес-інкубатор. У ролі засновників технопарків найчастіше виступають університети, технічні та інші вузи, науково-дослідні та конструкторські установи.

Рис. 1. Підсистеми інноваційної інфраструктури в НІС країни

Як свідчить досвід розвинених країн, ефективними є такі технопарки, які створюють сприятливі умови для діяльності інноваційних підприємств, що займаються створенням та реалізацією оригінальної науково-технічної продукції через надання цим суб'єктам у користування матеріально-технічної бази, надання консультацій та інформації у сфері науки, економіки і права.

Ще у середині 90-х років ХХ ст. загальна кількість інноваційних компаній на території технологічних (наукових) парків у всьому світі складала більш ніж 11 тис., а число зайнятих в них спеціалістів – понад 430 тис. (в розрахунку на одну компанію – майже 40 фахівців) [4, С. 28].

Наприкінці 90-х років у Європі вже функціонувало понад 1,5 тис. різних інноваційних центрів, у тому числі більш ніж 260 науково-технологічних парків.

На сьогодні у світі функціонують понад 500 технопаркових структур: у США їх налічується понад 140, у Японії – близько 50, Китаї – понад 50, Великій Британії – більш ніж 40, Франції – 30. Понад 100 наукових і технологічних парків функціонують у країнах Центральної та Східної Європи, близько 60 – у Росії [5, С.137].

Головні функції та сфери діяльності технопарку як елементу інноваційної інфраструктури, наведено на рис. 2.

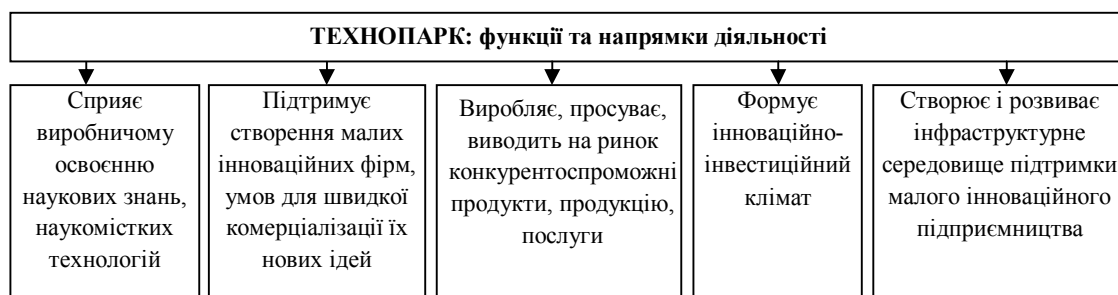

Рис. 2. Головні функції та сфери діяльності технопарку як елемента інноваційної інфраструктури

Саме технопарки поєднують в собі декілька головних елементів інноваційної інфраструктури: виробничо-технологічну, консалтингову, кадрову, інформаційну. Часто вони можуть поєднувати й всі інфраструктурні елементи, якщо у склад технопарку входить фінансова установа.

При ефективній організації технопарки стають регіональними полюсами зростання, стають інструментами стимулювання структурної перебудови, позитивно впливають на швидкість і напрямки індустріальних зрушень, сприяють появі нових інноваційних підприємств, розвитку реального сектора економіки і зростанню виробництва в масштабах окремих територій, створюють нові робочі місця, що призводить до розширення бази оподаткування, і, відповідно, до збільшення дохідних статей бюджетів різних рівнів.

У 2005 р. законом України від 25.04.05 р. №2505-1У (2505-15) «Про внесення змін до закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік і деякі законодавчі акти» було призупинено процес розвитку технопаркових структур (як інструмента використання науки та її досягнень як економічного фактора) у зв'язку з повною

ліквідацією державної підтримки. Відміна пільг, передбачених для технопаркових структур призвела до зменшення обсягів виробництва інноваційної продукції, скоротила базу оподаткування, в майже у два рази зменшила обсяги надходжень до бюджету.

Виконавці інноваційних проектів втратили можливість використовувати кошти спецрахунків для оплати за придбане устаткування, матеріали і комплектуючі, за виконані НДДКР. Це призвело до зниження обсягів прибутку, і, відповідно податку на прибуток.

У 2006 р. був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [6]. У табл. 1 наведено порівняння заходів державної підтримки, затверджених у законодавчій базі до 2005 р. і законі від 12.01.2006 р. [7].

У законі 2006 р. вилучені пільги щодо податку на додану вартість при продажу інноваційної продукції. Це у 2-3 рази зменшує розмір державної підтримки проектів і, відповідно, збільшує надходження до бюджету.

Таблиця 1. Порівняння видів державної підтримки технопаркових структур

Закон України №991-XIV від 16.07.99	Закон України №3333-IV від 12.01.06
Стаття 3. Спеціальний режим запроваджується для технологічних парків строком на 15 років	Стаття 3. Спеціальний режим інноваційної діяльності запроваджується для технологічних парків строком на 15 років. Стаття 5. Свідоцтво про державну реєстрацію проекту технологічного парку видається на строк реалізації цього проекту, але не більш як на п'ять років, і є підставою для запровадження спеціального режиму інноваційної діяльності
Стаття 4. Суми податку на додану вартість і суми податку на з прибутку не перераховують до бюджету, а зараховують на спеціальні рахунки	Стаття 6. Для фінансової підтримки проектів технологічних парків запроваджується бюджетна програма підтримки діяльності технологічних парків. Для реалізації проектів технологічних парків... визначаються кошти, що спрямовують на: – повне або часткове (до 50 відсотків) безвідсоткове кредитування; – повну або часткову компенсацію відсотків за кредитування проектів технологічних парків.
Стаття 6. Сировина, матеріали, устаткування, обладнання, комплектуючі звільняються від сплати ввізного мита та податку на додану вартість	Стаття 7. ... цільові субсидії у вигляді: – звільнення від ввізного мита при ввезенні ... нових устаткування, обладнання, комплектуючих, а також матеріалів...; – податкового векселя на суми податкового зобов'язання, що нараховуються згідно із законом України «Про податок на додану вартість» при імпорті нових устаткування, обладнання, комплектуючих зі строком погашення на 720 календарних днів, а при імпорті матеріалів ... зі строком погашення на 180 календарних днів; – суми податку на прибуток... Зазначені суми податків ... не перераховують до бюджету, а зараховують на спеціальні рахунки технологічних парків. Стаття 10.... Прискорена амортизація... основних фондів.
Стаття 7. Розрахунки за експортно-імпортними операціями... проводяться у строк до 150 календарних днів. Кошти, що надійшли в іноземній валюті від реалізації продукції технологічних парків не підлягають обов'язковому продажу	Стаття 11. Розрахунки за експортно-імпортними операціями... проводяться у строк до 150 календарних днів. Кошти, що надійшли в іноземній валюті від реалізації продукції технологічних парків ... не підлягають обов'язковому продажу. Розділ III п. 2. Для інноваційних та інвестиційних проектів технологічних парків, спеціальний режим інноваційної діяльності, який призупинений Законом України «Про внесення змін до закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік» і деяких інших законодавчих актів України» (2505-15), продовжується термін їх виконання на інтервал часу від 31 березня 2005 року до дня вступу у дію цього Закону..

Якщо у попередньому законі державна підтримка проектів технопарку ІЕЗ складала 7-12% загальної суми витрат на проект, то відповідно новому Закону складе 2-5%. Введені вексельні розрахунки по ПДВ при імпорті строго обмеженої номенклатури устаткування, обладнання, комплектуючих і матеріалів.

Дійсні економічні пріоритети держави проявляються в таких системоутворюючих документах як Податковий Кодекс. Однак, у цьому документі в Україні навіть відсутні поняття «науково-технічна» і «інноваційна діяльність», що фактично передбачає ліквідацію державної підтримки і стимулювання існуючої і створення нової інноваційної інфраструктури та інноваційної діяльності в цілому.

Розвиток концепції інноваційної інфраструктури в Україні могли б забезпечувати на умовах інноваційного партнерства такі правові документи: закон України «Про державно-приватне партнерство», спеціальні закони України «Про ціни і ціноутворення», «Про розподіл продукції», «Про особливі економічні зони», галузеві закони і нормативно-правові акти, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВР України. Однак, у цій базі не передбачено: розглядати розвиток інноваційної сфери, особливо створення інноваційної інфраструктури, на умовах договору про державно-приватне партнерство, що є основними труднощами в реалізації таких відносин.

Для узгодження економічних інтересів учасників інноваційного процесу потрібна реалізація ряду заходів розвитку технопаркових структур, а саме:

— відмовитись від припинення дій законів, регулюючих функціонування науково-технічної і інноваційної діяльності, і, перш за все, механізмів підтримки залучення інвестицій. У т.ч. ввести пільги по оподаткуванню і стимулюванню фінансово-кредитної системи, які були задекларовані в законі України «Про інноваційну діяльність», в інших законодавчих актах щодо розвитку інноваційних процесів в економіці країни. Безумовне виконання положень чинного законодавства про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків та інших інноваційних структур, у т.ч. відновлення вексельної форми оплати митного ПДВ. Відновлення нормативно-законодавчої бази щодо інноваційної діяльності та інноваційної інфраструктури, що успішно діяла в 2000-2005 рр.;

— створення територіальної (регіональної) мережі індустріальних, технологічних, наукових парків, бізнес-інкубаторів, технологічних центрів, центрів підтримки малих інноваційних підприємств, інші організаційні форми з майновим, технічним, фінансовим забезпеченням.

За доцільне створення в регіонах промислових (індустріальних, технологічних), наукових парків, як основного інструменту регіонального економічного розвитку за Лісабонською програмою ЄС, сфокусовану на територіальній та економічній конкурентоспроможності. Це обумовлено тим, що у Європі спостерігається тенденція фокусувати створення таких парків у деградованих чи економічно проблемних територіях.

Особливий акцент на START-парках, що реалізують технологію комерціалізації нововведень, об'єднує етапи від пошуку ідей до створення старт-апу і його подальшого супроводу впродовж 2-3 років. START-парки є технопарками нового покоління з виробництва малих інноваційних підприємств. Їх головними відмінностями є: проектний підхід, наявність бізнес-школи для майбутніх власників підприємств, орієнтація на приватні інвестиції і обов'язкову участь в процесі вітчизняних бізнесменів.

Висновки

Як показує досвід розвинених країн світу, фундаментом інноваційної економіки є інноваційна інфраструктура. На сьогодні саме технопарки, як елемент цієї інфраструктури, в Україні є стимулятором розвитку інновацій, саме навколо них створюються інші елементи інноваційної інфраструктури країни.

Технопарки є важливим елементом сучасної економіки, що дозволяє сформувати економічне середовище, яке забезпечує сталий розвиток науково-технологічного і виробничого підприємництва. По-перше, на території технопарку розробляється наукомісткої продукції, формуються нові кадри. По-друге, наука дає стимул розвитку бізнесу, головним чином малого, що дозволяє говорити про технопарки, як про форму підтримки малого підприємництва, розвиток якого дозволяє вийти на якісно новий щабель суспільного відтворення. По-третє, саме в технопарках наука отримує фінансові та інші додаткові можливості для ведення фундаментальних і прикладних досліджень, тим самим отримує більшу незалежність від держави.

Список літератури:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №36. – Ст. 266.
2. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки», затверджена розпорядженням Кабінету

- Міністрів від 6 червня 2007 р. №381-р. // Офіційний вісник України. – №43. – 2007. – Ст. 1726.
3. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні / Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – К., 2013. – 55 с.
 4. Шовкун І.А. Моделі інноваційного розвитку: міжнародний досвід та уроки для України / І.А. Шовкун // Проблеми науки. – 2002. – №8. – С. 26–35.
 5. Ганущак Л.М. Шляхи використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом підприємств в Україні / Л.М. Ганущак // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №4. – С. 135–142.
 6. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» №3333-IV від 12.01.2006: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3333-15>.
 7. Технологічні парки України в 2000-2008 рр.: економіко-статистичний огляд / [наук. керівник Мазур О.А.]. – К. : ІЕЗ, 2008. – 64 с.

Надано до редакції 01.03.2014

Лазарева Євгенія Вячеславівна / Eugenia V. Lazareva
jane60@inbox.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Роль і функції технологічних парків у формуванні інноваційної інфраструктури країни [Електронний ресурс] / Є.В. Лазарева // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3 (13). – С. 197-202. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>